

HYVINVOINTIALOITE

Mammografiaseulontojen tarjouspyynnön kehittämistä sekä kutsukirjeiden saavutettavuuden parantamisesta

Esitämme, että Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kehittää mammografiaseulontojen hankintakriteerejä ja saavutettavuutta, sekä seulontakutsujen sisältöä ja kielivalikoimaa laadun ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi.

Tavoite

Aloitteen tavoitteena on:

- lisätä seulontaan osallistumista
- varmistaa että seulontatutkimuksessa otetaan ja tulkitaan kuvat seulonnan laatukriteerien mukaisesti
- kaventaa terveystarjontaa
- parantaa palvelun kustannusvaikuttavuutta varmistamalla mahdollisimman monen rintasyövän varhaisen toteamisen oikein otettujen ja tulkittujen kuvien ansiosta. Syöpien hoitaminen varhaisessa vaiheessa säästää resursseja, koska potilaiden hoitoaika on lyhyempi ja hoito kevyempi kuin edenneen syövän hoito.

Konkreettiset ehdotukset

Esitämme, että Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue:

1. Sisällyttää mammografiaseulontojen tarjouspyyntöön nykyistä vahvemmat laatuvaatimukset, kuten:
 - seulontakuvauksia tekevän röntgenhoitajan osaamisvaatimukseksi hoitajan on täytynyt suorittaa Suomen Röntgenhoitajat ry:n mammografiakurssi (Suomen Röntgenhoitajat ry:n myöntämä pätevyystodistus) tai sitä vastaavan muun kotimaisen tai ulkomaisen kurssin
 - radiologien kokemus- ja volyymikriteerit, sekä määritelmä, montako kuvaa radiologi voi lausua ilman taukoa
2. Sisällyttää tarjouspyyntöön palveluntarjoajalle seulontakutsujen vaatimukseksi:
 - seulontakutsujen tulee olla selkokielisiä ja sisältää tietoa seulontatutkimuksesta käytännössä

- seulontakutsun tulee sisältää riittävästi tietoa seulonnan tarkoituksesta ja hyödyistä, niin että myös vastaanottajat, joilla ei ole taustastaan johtuen vahvaa terveydenluketaitoa ymmärtävät seulonnan tarkoituksen ja hyödyn
 - seulontakutsun tulee sisältää tietoa siitä, miten prosessi etenee, jos kuvista löytyy jotain jatkotutkimuksia vaativaa
 - tarjoaa kutsut useammalla kielellä hyvinvointialueen väestörakenteen mukaisesti
 - lisää selkeät ohjeet siitä, mistä saa lisätietoa aiheesta omalla kielellä.
3. Painottaa hankintapäätöksessä laatua ja vaikuttavuutta hinnan ohella.
 - Jos vaadittava laatu ei seulonnassa toteudu, jää myös taloudellisen investoinnin hyöty, joka seulontoihin sijoitetaan, vajavaiseksi jos rintasyöpiä ei havaita ajoissa.
 4. Sisällyttää tarjouspyyntöön vaatimuksen kuvauspaikkojen helposta saavutettavuudesta huolimatta asuinpaikasta Länsi-Uudenmaan alueella.
 5. Arvioi toimenpiteiden vaikutuksia osallistumisasteeseen, erityisesti vieraskielisten ja matalamman osallistumisasteen ryhmissä.
 - Toimenpiteiden vaikuttavuusarvion mukaisesti voidaan jatkotoimenpiteiden tarpeellisuutta arvioida ja toimenpiteitä suunnitella tarpeen mukaan.
 6. Varmistaa, että kaikki Kansallisen syöpäseulontojen ohjausryhmän julkaiseman Rintasyövän seulonnan laatuksikirjan edellyttämät laadunvarmistuksen edellytykset toteutuvat seulonnan laadun varmistamiseksi; sisältäen kutsuihin, seulontakuvauksiin, kuvien tulkintaan ja seulonnan tuloksiin, seulonnan jatkotutkimuksiin, seulontatoimijoiden ammattitaitoon ja koulutukseen, sekä tietojen toimitukseen ja raportointiin liittyvät näkökulmat.

Tausta ja tutkimusnäyttö

Rintasyöpä on naisten yleisin syöpä Suomessa. Syöpärekisterin mukaan rintasyöpään sairastuu Suomessa vuosittain noin 5000 naista. Heistä runsas puolet on 50–69-vuotiaita, jotka kutsutaan seulontaan kahden vuoden välein. Seulontaikäisten naisten rintasyövistä noin kaksi kolmasosaa löydetään seulonnassa. Väestöpohjainen seulonta on osoittautunut vaikuttavaksi keinoksi vähentää rintasyöpäkuolleisuutta. Organisoitu mammografiaseulonta vähentää kohderyhmän rintasyöpäkuolleisuutta noin 20–30 %. Syöpien hoitaminen varhaisessa vaiheessa säästää yhteiskunnan resursseja, koska potilaiden hoitoaika on lyhyempi ja hoito kevyempi kuin edenneen syövän hoito. Levinneen rintasyövän hoitokustannus verrattuna varhain löytyneeseen rintasyöpään on noin 2,8-kertainen (Suomen Syöpärekisterin alkuperäistutkimus, Duodecim 2015).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) korostaa seulontojen laadun, kattavuuden ja yhdenvertaisuuden merkitystä. Seulonnan vaikuttavuus riippuu olennaisesti osallistumisasteesta, tutkimusten teknisestä laadusta, kahden lääkärin kuvien luennasta ja laadunvarmistuksesta, sekä jatkotutkimuksiin ohjautumisen sujuvuudesta.

Osallistumisasteella on ratkaiseva merkitys: tutkimusnäyttö osoittaa, että mitä korkeampi osallistumisaste, sitä suurempi väestötason hyöty. Suomessa osallistumisaste on keskimäärin korkea, mutta alueellisia ja sosioekonomisia eroja esiintyy. Kansainvälinen ja kotimainen tutkimus osoittaa, että maahanmuuttajataustaisilla ja vieraskielisillä naisilla osallistuminen on keskimäärin matalampaa, mikä liittyy puutteelliseen taustatietoon ja kieli- ja kulttuurimuriin. Länsi-Uudenmaan alueella vieraskielisten osuus väestöstä on merkittävä, äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvia on 16%, ja tämä väestöosuus kasvaa jatkuvasti, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelujen uudistamisen strategia 2026-2029 mukaan vieraskielisten osuuden ennustetaan olevan vuonna 2030 jo 25%. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella mammografiaseulonnan osallistumisaste on 76,2%, kun parhaimmillaan se on Pohjois-Pohjanmaalla 86% (Rintasyövän seulontaohjelman ennakkotilasto 2024, Syöpäjärjestöt).

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelujen uudistamisen strategia 2026-2029 arvoissa todetaan, että kaikilla on oikeus saada tarvitsemansa palvelut asuinpaikasta, kielestä, iästä, toimintakyvystä, vammaisuudesta tai muusta henkilökohtaisesta ominaisuudesta riippumatta. Tämä tulisi huomioida palvelujen suunnittelussa. Tämän tavoitteen tosiasiallinen toteutuminen edellyttäisi seulontapalvelujen tarjouspyyntöön lisättävän laatuvaatimuksia, seulontapaikkojen saavutettavuuden parantamista, sekä kielivalikoimaa ja lisäinformaatiota seulontakutsuihin, sillä useissa tutkimuksissa on havaittu, että:

- selkokieliiset ja kulttuurisesti mukautetut kutsut lisäävät osallistumista
- monikielinen viestintä vähentää terveyseroja
- henkilökohtaisempi ja informatiivisempi kutsukirje parantaa seulontaan saapumista.
- seulontojen huono saavutettavuus vähentää seulontoihin osallistumista

Mikäli kutsut eivät ole riittävän informatiivisia tai saatavilla useilla kielillä, osa kohderyhmästä jää seulonnan ulkopuolelle, mikä heikentää sekä vaikuttavuutta että yhdenvertaisuutta. Kirjeeseen tarvitaan riittävästi selkokielistä tietoa siitä, mikä on syöpä ja millainen on suomalainen terveydenhoitojärjestelmä, pitäen sisällään syöpäseulontojen tarkoituksen.

Rintasyövän seulonnan laatukäsikirjassa todetaan, että ”merkittävä haaste seulontaohjelmasta viestiessä ovat erilaiset tiedon vastaanottajat. Tiedotemateriaalia voi olla tarpeen räätälöidä erilaisille vastaanottajille sopivaksi. Esimerkiksi sosioekonomiset, kielelliset ja kulttuuriset erot tulee ottaa huomioon. Tietoa tulee olla saatavilla eri kanavista ja eri kielillä, ja tarvittaessa voidaan tehdä yhteistyötä esimerkiksi erilaisten etnisten yhteisöjen

kanssa.” Näin ei olla toistaiseksi LUVNissa toimittu. Kutsujen siirtyessä Suomi.fi -palveluun, on entistä helpompaa lisätä palveluun kielivaihtoehtoja ja erilaisia liitteitä, jotta tietoa on saatavilla helposti ja ymmärrettävästi erilaisille vastaanottajille.

Ennen vuotta 2025 naiset pystyivät osallistumaan rintasyöpäseulontaan omassa kotikunnassaan lähes kaikilla paikkakunnilla Espoosta Hankoon. Vuodesta 2025 lähtien mammografiaseulontaan voi osallistua vain kolmella paikkakunnalla Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella: Helsingissä, Lohjalla ja Raaseporissa. Kun mammografiaseulonta järjestetään kaukana kotoa tai työpaikasta, osallistumiskynnys nousee. Kokonaisen vapaapäivän ottaminen töistä seulonnan vuoksi ei ole kohtuullista, myös seutua ja kulttuuria tuntemattomalle tai autottomalle seulontapaikalle hankkiutuminen voi olla ylivoimaisen vaikeaa. Myös Sosiaali- ja terveysministeriön valmisteleman Kansallisen syöpästrategian toimeenpanon tiekartassa todetaan, että mikäli palvelut ovat kaukana tai vaikeasti saavutettavissa, tämän on osoitettu pitkittävän hoitoon hakeutumista. On mahdollista, että tällöin terveystarkastukset ja ennaltaehkäisevät palvelut, kuten esimerkiksi ikätarkastukset ja syöpäseulonnat jätetään väliin. Nämä tekijät vaikuttavat sairauksien löytymiseen ja hoitotuloksiin.

Hankintojen laatuvaatimusten merkitys

Seulontapalvelujen kilpailutuksessa kustannustehokkuus on tärkeää, mutta tutkimusnäyttö korostaa laadun merkitystä; mammografian tekninen laatu ja radiologien kokemus vaikuttavat havaintotarkkuuteen. Jos seulontoja ei toteuteta laadukkaasti, herää kysymys, miksi niitä ylipäätään toteutetaan.

Eurooppalaiset seulontaohjeistukset, sekä Kansallisen syöpäseulontojen ohjausryhmän julkaisema Rintasyövän seulonnan laatukäsikirja painottavat laatukriteerien systemaattista seurantaa. Laadun huomioiminen hankintakriteereissä tukee potilasturvallisuutta ja pitkän aikavälin kustannusvaikuttavuutta. Onnistuneen seulonnan yhtenä peruspilarina on se, että mammografiaa suorittavat siihen koulutuksen saaneet, harjaantuneet röntgenhoitajat, jotka täyttävät asetetut laatukriteerit. Myös Sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemassa Kansallisen syöpästrategian toimeenpanon tiekartassa esitetään, että hyvinvointialueiden tulee varmistaa syöpäseulontaohjelmien laatukäsikirjojen suositusten toimeenpano sisällyttämällä ne kilpailutuskriteereihin.

Vaikutukset

Tutkimusnäytön perusteella laadukkaasti toteutettu ja kattava seulonta:

- parantaa hoitoennustetta varhaisen toteamisen kautta, pienentää raskaampien hoitojen tarvetta, säästäten taloudellisia resursseja sekä inhimillistä kärsimystä

- kaventaa sosioekonomisia ja kielellisiä terveyseroja.
- vähentää rintasyöpäkuolleisuutta

Esitys

Pyydämme, että asiasta laaditaan selvitys ja että se tuodaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointilautakunnan käsittelyyn hyvissä ajoin ennen seuraavaa mammografiaseulontojen kilpailutusta.

Päivämäärä

29.5.2026

Toiminnanjohtaja

Toiminnanjohtaja

Tunne rintasi ry

Rintasyöpäyhdistys - Europa Donna Finland ry